

בעניין שבין נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות לבין מסעדת פלפלה ואח'

עדות מומחה

שם המומחה: שייח' ד"ר איהאב אחמד שריף

מעני ומקום עבודתי:

- אימאם מסגד א-סחאבה בעיר נצרת
- מנהל מרכז "וופאק" לייעוצי זוגיות.

טלפון נייד: 0526039831

טלפקס: 0765400260

כתובת מייל: ehabsh3@hotmail.com

אני החתום מטה שייח' ד"ר איהאב שריף, נתבקשתי על ידי עו"ד פריד מחאגינה מנציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות לחוות דעתי המקצועית בשאלה המפורטת להלן שנתעוררה בבית המשפט בענין הנדון. אני נותן חוות דעתי זו במקום עדות בבית המשפט ואני מצהיר בזאת כי ידוע לי היטב, שלענין הוראות החוק הפלילי בדבר עדות שקר בשבועה בבית המשפט, דין חוות דעתי זו כשהיא חתומה על ידי כדין עדות בשבועה שנתתי בבית המשפט.

ואלה פרטי השכלתי:

- דוקטורט בפסיקת הלכה מ (האוניברסיטה האיסלאמית – מצרים, מספר סטודנט – B – 234)
- בעל תעודות הכשרה מקומיות ובינלאומיות רבות בנושא הלימודים האיסלאמיים.
-

ואלה פרטי נסיוני:

- מרצה בתחומי ההלכה ועיקרי האמונה, לאימאמים ולמואזנים השייכים למשרד הפנים, מזה עשר שנים
- יועץ לוועדת "תורת האיסלאם" במשרד הפנים.
- ניסיון של עשרים שנה בפסיקת הלכות.
- "מוחקם" (מגשר) מוסמך מטעם ביה"ד השרעי.
- אימאם מסגד א-סחאבה בעיר נצרת משנת 2003

וזאת חוות דעתי:

נושא הדיון: מה דין כניסת כלב נחייה עם בעליו, האדם העיוור, למסעדה

בשם האל הרחמן והרחום

אנו אומרים, ואללה מצליח את הדרך :

מבוא :

אללה, ישתבח ויתעלה, ברא את בני האדם ביכולות שונות וההלכה קבעה דינים שיתאימו לכל אדם בהתאם ליכולתו. כך, נקבעו דינים כלליים לכל המוסלמים הבריאים והבגירים ונקבעו דינים מיוחדים לאנשים עם מוגבלות. על כך אמר ישתבח ויתעלה: "העיוור לא יחשב לחוטא, הפיסח לא יחשב לחוטא והחולה לא יחשב לחוטא" סורת (אלנור, פסוק 61).

דינים מיוחדים אלה שנקבעו, לקחו בחשבון את המצב הבריאותי ואת המצב הנפשי של הקבוצה הנכבדה הזאת בחברה, עד כדי כך שאללה, ישתבח ויתעלה, ציין בפנינו את סיפורו של אדם שאיבד את ראייתו, כיצד ההלכה התייחסה אליו ואיזה דינים נקבעו לו כדי שיהיה איזון בהתייחסות לקבוצה הנכבדה הזאת. אותו אדם נכבד בא אל הנביא ואמר לו שביתו רחוק מהמסגד, אין לו מורה דרך/ מלווה שיוביל אותו אל המסגד והוא איבד את ראייתו. הנביא שאל אותו: "האם אתה שומע את הקריאה?". ענה לו: "כן". הנביא אמר לו: "אם כן, היענה לה". כלומר, הנביא גרם לו לנצל את הדברים שאללה נתן לאותו אדם כדי שיוכל לחיות בצורה נורמלית ככל האפשר ולהיות יצרני ופעיל בחברה. זה מה שקרה בפועל והנביא, יתפלל נא אללה עליו ויברכו לשלום, מצא לו תפקיד שמתאים ליכולותיו ולא מצריך אדם שביכולתו לראות, ומדובר בתפקיד מכובד מאוד בחברה: הוא יהיה המואזין של מסגד הנביא וגם ינהל את ענייני עיר "אלמדניה" במקרים שהנביא, יתפלל נא אללה עליו ויברכו לשלום, יהיה בנסיעה ומחוץ לעיר הזאת..

הנביא הפציר בחברה לעזור לאנשים שאיבדו את מאור עיניהם או שאיבדו איבר או חוש מחושיהם. אבו הוריירה סיפר כי הנביא אמר: "אבו הוריירה, מי שליווה אדם עיוור כדי להדריכו למרחק של קילומטר, יינתן לו לכל אורך של זרוע מאותו הקילומטר חסיון צוואר (מגיהנום) אבו הוריירה, אם הדרכת אדם עיוור אז קח את יד שמאל שלו ביד ימין שלך שכן זוהי צדקה". *אלתרגיב פי פדאיל אלאעמאל ותיוואב דאלק לאבן שאהין (עמ': 148)*

השתלבות הקבוצה הנכבדה הזאת בחברה היא דרישה דתית ומצווה על המוסלמים לעשות מאמץ לפתוח בפניהם את כל הדרכים, כדי שהשתלבות זו תתמש, ובתוך כך עצמאות. חכמי הדת המוסלמים שקדו בימי קדם ובימינו אלה על חיפוש גורמים רלוונטיים לכך. דוגמאות לעניין זה: מה שסיפרו האימאם א-טברי ואחרים, שעמר בן עבד אלעזיז, ירחם עליו אללה, כתב לערים בסוריה: "שלחו אליי לארמון כל עיוור או מרותק או מי שיש לו שיתוק או מי שיש לו מחלה כרונית, שמונעת ממנו לקיים את התפילה. שלחו אותו אליו והוא ציווה שלכל עיוור יהיה מורה דרך/מלווה ולכל שני חולים כרוניים יהיה משרת". *תאריך אלטברי:*

66/8-4

כמוהו עשה גם אלווליד בן עבד אלמלכ, ירחם עליו אללה, כאשר דאג לחולים, לעיוורים ולאנשים עם מוגבלות והסדיר להם את ההוצאות הדרושות והתרומה המתאימה וכן מינה לכל אדם עם שיתוק משרת

ולכל עיוור מורה דרך/מלווה. יש הרבה ידיעות כאלה ואי לכך, הדאגה איננה רק לסוג המוגבלות ודרגתה ולהוצאת הממון, אלא גם למצב הנפשי עד להשתלבות ככל האפשר.

דיון בסוגייה:

אשר לסוגייה שלנו, מדובר בסוגייה חדשה שחכמי הדת שלנו לא התייחסו אליה בעבר, אולם יש בקוראן ובאורחות חיי הנביא מספיק טקסטים שמהם ניתן להבין את רוח פסיקות ההלכה ואת נטיית האיסלאם לגבי התפתחויות אלה. כלב של עיוור (כלב נחיה) איננו כמו שאר הכלבים, אלא מדובר בכלב שיש לו תכונות מיוחדות, הוא נבחר בקפידה רבה ומאומן בדרכים חדשניות, שאכן מכשירות אותו לסייע לעיוור בעצמאות. הכלב חביב, צייתן, חזק, חכם ולא מונע מדברים שמניעים את שאר הכלבים, כגון ריצה אחרי חתולים או נבירה באשפה וכו'.

אם כן, הסוגייה שבה אדם עיוור מחזיק כלב היא סוגייה חדשה בהשוואה לצורך להחזיק כלבים באופן כללי. נכון שהאיסלאם לא התיר להחזיק כלבים לצרכי מותרות, אולם הוא התיר זאת לצורך מסוים. ניתן להשוות זאת לצרכים שעבורם מותר לקחת כלבים, שינחו את האדם העיוור במידה ולא נמצא אמצעי אחר וכו'.

מדברי חכמי הדת בעניין זה:

אמאם מסגדי מכה ואלמדינה אלגיוויני אמר: "מותר להחזיק כלב ציד, שכן הצורך דחוף ודבר לא יכול למלא את מקום הכלב בתועלת שהוא מביא ובמעט המזון שהוא צורך". *נהאיה אלמטלב פי דראיה אלמד'הב (498 / 5)*.

אמר אלמאורדי, אחד מחכמי הדת של השאפעיה: אסור להחזיק כלב אלא אם הוא מביא תועלת, ואז מותר להחזיק אותו. אמר אבו חניפה: מותר להחזיק אותו בכל מקרה, גם אם הוא לא מביא תועלת. *אלחאוי אלכביר (377 / 5)*.

אלמאלכיה הסבירו שהחזקה מותרת לכל צורך שעולה. הם אמרו: מותר להחזיק כלב לכל הצרכים ולמניעת נזקים, אפילו לא במדבר. *מנח אלג'ליל שרח מח'יצר ח'ליל (453 / 4)*.

גם החנבלים דיברו והסבירו עוד יותר. בין הדברים שאמרו: "כלב ששומר על האדם – מותר להחזיק, מפני שאם מותר להחזיק כלב ששומר על הצאן, הרי ששמירה על האדם ראויה יותר. כמו כן, במידה והחזקת הכלב נועדה לציד – היא מותרת. הצייד איננו דבר הכרחי, מפני שהאדם יכול לחיות ללא ציד. החזקתו לעניינים הכרחיים ראויה יותר". *א-שרח אלממתע עלא זאד אלמסתקנע (143 / 10)*.

אם נסתכל על צרכי העיוור בעיוור כדי לשמור עליו גם כן, נגיע למסקנה הבאה: חכמי ההלכה הסכימו שאסור להחזיק כלב, אלא לצורך מסוים: כגון ציד, שמירה ושאר הצורות שבהן ניתן להפיק ממנו תועלת, שפוסק ההלכה לא אסר עליהן.

ראה: *חאשית אבן עאבדין 5 / 134, 147, 217; ג'וואהר אלאכליל 2 / 4, 35; חאשית אלקליובי 2 / 157; פתח אלבארי 7 / 5; וא-שרח אלכביר מע אלמגני 4 / 14.*

בין בני זמננו יש מי שהביא כמה דברים חדשים שלמענם צריך כלב ואמר למרצה ד"ר חוסאם א-דין בן מוסא עפאנה, מרצה להלכה ולעקרונות במכללת הדעווה ועקרונות הדת באוניברסיטת ירושלים: קבוצה של אנשי דת התירו למכור כלבים שניתן להפיק מהם תועלת, כגון כלבי שמירה וציד. בימינו מצטרפים אליהם כלבים שעוקבים אחר עקבות ומשמשים לאיתור עקבותיהם של פושעים, גילוי סמים וכו', כך שמותר למכור כלבים אלה. אלה דברי אבי חניפה ומאלכ בציטוט מפיו, שמסר עטא ואיבראהים א-נח'עי. אי לכך, אנו רואים שאין עברה בהחזקתו, במידה והושגה בכך תועלת זו, שהיא הובלת העיוור וסיוע לו בביצוע משימותיו. פקה א-תאג'ר אלמסלם, עמוד 206. שרח א-נווי עלא צחיח מסלם, 4 / 179.

על כן, סוגיית החזקתו – מותרת.

אשר לכניסתו עם האדם העיוור למסעדה או אולי לאוטובוס או מוניית או אפילו למסגד:

יתכן שיש מי שיאמרו שזה אסור ויביאו כראיה את חדית' הנביא, יתפלל נא אללה עליו ויברכו לשלום: "המלאכים לא נכנסים לבית שיש בו כלב או תמונה". אנו אומרים, ואללה מצליח את הדברים: א. חדית' זה נכון, אולם חכמי הדת דיברו עליו ואמרו: אמרו הדרשנים: אמנם המלאכים לא נכנסים לבית שיש בו כלב או תמונה, מסוג הכלבים או התמונות שאסור להחזיק. אשר לדברים שאינם אסורים, כגון כלב ציד או חקלאות וצאן ותמונה שהיא מלאכת מחשבת על שטיח וכרית וכו' – אלה לא מונעים כניסת מלאכים. שרח א-נווי עלא מסלם (14 / 84). "המלאכים לא נכנסים לבית שיש בו כלב או תמונה" – מוססם. הכוונה היא כלב שאסור להחזיק. אלמבדע בשרח אלמקנע (1 / 333).

גם כן מחכמי הדת בני זמננו, אמרה הוועדה הקבועה לפסיקת הלכה בסעודיה בתשובה לשאלה הבאה: השאלה: מי שמגדל כלב לצורך כמו שמירה על התרנגולות, מה דעת הדת על כך? השיבה: מי שמחזיק כלב לציד או לשמירה, זו מותר לו ולא מונע מהמלאכים להיכנס לבית. סוף.

בית פסיקת ההלכה המצרי קבע, בתשובה לשאלה הבאה: "מה דין גידול כלבים לצרכי שמירה?", כי אין מניעה מלהחזיק כלבים שהמאמין זקוק להם בחייו ובעבודתו, בתנאי שלא יפחידו אנשים שלווים או יכעיסו את השכנים. הוא העיר כי החזקת כלב שזקוקים לו איננה מונעת כניסת מלאכים, כפי שאומרים אנשי דת רבים.

אשר לטומאת הכלב ולמעמדו, ניתן לאמץ בכך את אסכולת אלמאלכיה שאמרה שהכלב טהור. מומלץ לשים אותו בגינת הבית, אם יש כזאת; אחרת, האדם צריך ליצור לעצמו בביתו מקום תפילה, שהכלב לא נכנס אליו.

הימצאות תמונות מונעת כניסת מלאכי הרחמים לאותו בית, במידה ויש בו כלב או תמונה ולכן אסור להחזיק כלב ותמונות, פרט למה שלא אסור כגון כלב ציד, חקלאות וצאן... שלא מונע כניסת מלאכים בגללו. אלפקה אלמסלמי ואדלתה מאת א-זחילי (4 / 2673).

אפילו חכמי הדת הסבירו את הסיבה לאיסור החזקת כלבים בבתיים ונימקו זאת בכך שהכלב עלול להרוס את הבית, ואמרו: "המלאכים לא נכנסים לבית שיש בו כלב או תמונה". מאחר ואם הוא מחזיק אותו כדי

לשמור על הבית, אולי יהיה קרבן לתחבולה וזו תהיה סיבה לבזבוז כספו; זאת, בניגוד לציד, לצאן ולחקלאות – שמי שלקח אותו, לא יכול ליפול קרבן לתחבולה. אלביאן פי מדיהב אלמאם א-שאפעי (5 / 54).

אולם, מאחר וידוע לנו שהכלב הזה מאומן בצורה שתבטיח שלא יהרוס בתים ורכוש – הרי שהסיבה מתבטלת.

אולם יאמרו שהכלב טמא וכניסתו למקומות ולתחבורה הציבורית עלולה לטמא אותם. על כך אנו אומרים: אומר אבן עמר, ירצם אללה: "הכלבים היו באים והולכים במסגד", כלומר עוברים במסגד, הולכים בתוכו וחוצים אותו הלוך ושוב בתקופת הנביא, יתפלל נא אללה עליו ויברכו לשלום. יתרה מזאת, הם היו מטילים בו את מימיהם, כפי שסיפר אבי נעים ואלביהקי: "ולא היו מרססים מים על דבר מכך", כלומר לא היו מרססים מים על שום מקום שבו היה השתן שלהם. את אותו חדית' מסר גם אבו דאוד.

ניתן להפיק מזרת כי, כפי שאמר מאלכ: הכלב טהור וכך גם צואתו וכל מה שיוצא ממנו. אמר מאלכ: אלמלא הכלבים היו טהורים, חברי הנביא לא היו מאפשרים להם ללכת במסגד ולהטיל בו את מימיהם לעיני הנביא, יתפלל נא אללה עליו ויברכו לשלום; זאת מאחר והוא, יתפלל נא אללה עליו ויברכו לשלום, אישר להם זאת ולא ציווה עליהם להוציא אותם מהמסגד ולטהר את המקומות שבהם יש שתן שלהם. מנאר אלקארי שרח מח'תצר צחיח אלבח'ארי (1 / 260).

בנוסף, חכמי הדת נחלקו בדעתם לגבי טומאת הכלב. נאמרו בעניין שלושה דברים: הראשון: שהוא טהור וכך אפילו הרוק שלו. כך אומרת אלמאלכיה ורבים הולכים לפיה. השני: שהוא טמא וגם הפרווה והרוק שלו. כך אומרת א-שאפעייה. השלישי: שהפרווה שלו טהורה ואילו הרוק שלו טמא. זו האסכולה של אבי חניפה ואחמד בן חנבל, בציטוטים הנכונים ביותר מפיו.

חכמי הדת שביקשו להביא ראיה לכך שהכלב טהור, מביאים בין היתר: אמר אלוהים יתעלה: {ישאלוך מה הותר להם. אמור, הותרו לכם המאכלים הטובים (והבשר אשר צדו) חיות הציד אשר אילפתם ואשר לימדתם אותן את אשר לימד אתכם אללה. אז תאכלו מכל אשר צדו עבורכם, והזכירו את שם אללה עליו, והיו יראים מאללה. אללה בא בחשבון מהר} אם כן, הכלב אינו טמא שכן מותר לאכול ממה שהוא צד וכשמדובר בכלב שצד דרך הפה שלו ואם הריר שלו היה טמא אז לא היו מתירים לאכול את מה שהוא צד.

בנוסף, לא נמצא טקסט מפורש באורחות חיי הנביא, שניתן להביא אותו כראייה לטומאת הכלב.

סופר מפי אבן עמר בצחיח אלבח'ארי: הכלבים היו מטילים את מימיהם, באים והולכים במסגד בתקופת שליח אללה, יתפלל נא אללה עליו ויברכו לשלום, והם לא היו מרססים מים על דבר מכך.

סופר מפי אבי הרירה בסנן א-דארקטני: שליח אללה, יתפלל נא אללה עליו ויברכו לשלום, נשאל על מקווי המים שביין מכה ואלמדינה. נאמר לו: הכלבים וחיות הטרף נמצאים בהם. אמר: "להם מה שלקחו לבטנם ולנו מה שנותר, שתייה וטהור". נכון.

חדית' זה מעיד על כך שהכלב טהור משתי בחינות: אחת, שהתייחסו אליו ואל חיות הטרף ביחד ומאחר וחיית הטרף היא טהורה, הרי שמה שמצורף אליה בדין הוא טהור; השנייה, שמה שנותר ממה שהוא שתה, טהור ומה שנותר עשוי להיות מעט ועשוי להיות הרבה. אחרים השיבו להם, שחיבור חיות הטרף לכלבים מעיד על הבדל; ואילו מה שנותר עשוי להיות מעט, אך זו אפשרות ולא ידיעה וודאית.

בבריטניה קרה שאימאם המסגד התיר לכלב של עיוור להיכנס למסגד, אך לא לאולם התפילה. אימאם המסגד הצדיק את הגנתו על "ח'אטרי" בכך ש"אין טקסט מפורש בקוראן, שאוסר על כניסת כלבים למסגדים, אלא מדובר במחשבה שנפוצה בין המוסלמים לאורך מאות שנים". השייח' חאפז רחמן ציין, כי לא היה צורך להוציא פסק הלכה, אולם הוא עשה זאת כדי לעזור לשנות את המחשבות הנפוצות בנוגע לכלבי נחיה של עיוורים. כך הוא אומר בכתבה שפרסמה סוכנות "רויטרס" ביום שלישי, 7/10/2008.

רחמן מוסיף: "תחילה, העניין לא חייב פסיקה מיוחדת, מפני שהעיקרון קיים בפועל בספרים האיסלאמיים, אולם איש לא יישם אותו לפני כן. זאת הפעם הראשונה שהוא מיושם, על מוחמד (ח'אטרי)". הוא מוסיף: "מוחמד הוא חבר בקהילה שלנו ותמיד שהה בבית בלי כל תקווה לעשות משהו. אני סבור שבזכות כללים איסלאמיים שהם גמישים בבסיסם, עתה הוא הפך להיות פעיל בקהילה".

בתוכן פסק ההלכה שמתיר להכניס כלבים למסגדים נכתב: "כלבי נחיה מאומנים ממלאים כיום בחיי היום יום שלנו תפקיד חשוב. השריעה מתירה לנו להחזיק כלבים לצרכים מסוימים, כגון הגנה על האדמה, הבתים והחיים".

פארגו (הכלב) שוהה במקום שהוקצה עבורו בתוך המסגד עד שח'אטרי יסיים את תפילתו.

אם כן, נסכם את הדברים בנקודות:

- 1- כלבי נחיה של עיוור הם צורך שרעי ותועלת משמעותית.
- 2- מותר לאדם שאיבד את ראייתו להחזיק כלב נחיה מאומן.
- 3- מותר לכלב הנחיה לשהות בבית שבו נמצא בעליו.
- 4- המלאכים נכנסים לבתים שיש בהם כלבים במידה וזקוקים לכלבים, למשל כשמדובר בכלב נחיה.
- 5- החברה צריכה לאפשר גישה לכלבי נחיה, שמלווים את העיוור ולהכין ולסדר מקומות עבורם, אפילו במסגדים.
- 6- העיקרון הוא שההלכה נקבעה כדי להקל על האנשים בחייהם. אמר א-ת'ורי, ירחם עליו אללה: "ההלכה אצלנו היא בגדר היתר להקלות. ובקשה להחמרה, כולם טובים בזה".

נכתב ביום 23.05.1442 הג'רי שהינו 07.01.2021.

חתימת שייח' ד"ר איהאב שריף.